

ARBETSLIVETS VÄRDE FÖR PENSIONEN

OCH HUR SAMBANDET MELLAN ARBETE OCH PENSION HAR BETYDELSE FÖR HELA SAMHÄLLET

SENIORERNA

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Inledning.....	4
2. Bakgrund.....	4
3. Pensionssystemets legitimitet och drivkrafter till arbete	5
3.1 Legitimitet	5
3.2 Drivkrafter till arbete, välfärdens finansiering och konkurrenskraft.....	6
4. Studier av om arbete påverkar pensionen	7
5. Lönar det sig att ha arbetat i pensionshänseende?	8
5.1 Utgångspunkter.....	8
5.2 Arbetsinsatsernas påverkan på pensionen för några typfall	10
5.3 Sambandet mellan arbete och pension för dagens pensionärer.....	13
5.4 Respektavståndet över tid.....	14
5.5 I hur många av landets kommuner lönar det sig att ha arbetat?	15
5.6 Låg ekonomisk standard och medianpensionen.....	16
5.7 Tjugo procent högre pension för den som har arbetat ett helt liv?	17
6. Slutsatser	18
Källor	20
Bilaga 1	21
Bilaga 2	21

Författare: Anna Eriksson, utredningschef och pensionssakkunnig, SPF Seniorerna

Sammanfattning

En grundläggande princip i det allmänna pensionssystemet är att det ska löna sig att ha arbetat. En tydlig koppling mellan individens arbetsinsatser och pensionens storlek är en förutsättning för systemets legitimitet och för människors förtroende för politiken. Detta samband har också en stor betydelse för drivkrafterna till arbete. Om arbetsinsatserna inte ger ett tydligt genomslag på pensionen riskerar incitamenten för att arbeta och att stanna kvar längre i arbetslivet att försvagas, vilket också medför negativa konsekvenser för välfärdens finansiering och samhällsekonomin. Eftersom centrala delar av den politiska och ekonomiska strukturen påverkas ligger det i allas intresse att det faktiskt lönar sig att ha arbetat för pensionen.

Det finns ett starkt stöd i befolkningen för principen att arbete ska löna sig i pensionshänseende. Över åtta av tio anser att pensionens storlek ska spegla arbetsinsatserna och många menar att den som arbetat ett helt arbetsliv bör ha omkring 20 procent högre pension än den som inte arbetat.

Rapportens beräkningar visar emellertid att detta ofta inte inträffar. För att uppnå ett verkligt respektavstånd, dvs en pension omkring 20 procent högre än grundskyddet, krävs en lönenivå i linje med den tredje kvartilen, det vill säga motsvarande cirka den fjärdedel av löntagarna som har högst inkomster. För resterande omkring tre fjärdedelar av löntagarna lönar det sig därför inte, eller endast marginellt, att ha arbetat för pensionen. För medianlöntagaren innebär ett helt arbetsliv en pension som bara ligger omkring 900 kronor per månad över nivån för fullt grundskydd.

Motsvarande mönster återfinns bland dagens pensionärer, endast cirka den fjärdedel som har högst pensioner uppnår ett tydligt respektavstånd. För tre av fyra av dagens pensionärer har arbetslivets insatser inte fört med sig någon eller endast en mindre belöning i pensionshänseende. Bland dagens seniorer ligger medianpensionen dessutom omkring 500 kronor per månad under nivån för fullt grundskydd. En klar majoritet av dagens seniorer har grundskydd utbetalt och i 80 procent av landets kommuner är medianpensionen lägre än fullt grundskydd.

Pensionssystemet lever alltså inte upp till en av dess grundprinciper, nämligen att det ska löna sig att ha arbetat. Det finns därmed också ett betydande legitimitetsgap mellan å ena sidan pensionssystemets ambitioner och människors syn på pensionen och å andra sidan det faktiska utfallet. En klar majoritet anser att ett långt arbetsliv ska ge en tydligt högre pension, medan endast en minoritet får en pension där arbetsinsatserna ger ett sådant genomslag.

Svaga totala pensioner efter långa arbetsliv, också i avseendet att medianpensionen idag bara ligger ett par hundralappar över gränsen för låg ekonomisk standard, är en tydlig signal på att inkomstpensionen behöver förstärkas. Det behövs även en bättre balans mellan grundskydd och inkomstgrundad pension så att ett långt arbetsliv ger ett tydligare avtryck på pensionen.

För att ett samband mellan arbete och pension ska kunna upprättas måste den inkomstgrundade allmänna pensionen stärkas för dagens och framtidens pensionärer. Pensionsavgiften bör därför i ett första steg höjas till 18,5 procent och därefter bör ytterligare förstärkningar utredas. Ett pensionssystem där ett långt arbetsliv ger en tydligare och högre inkomstgrundad pension är en förutsättning för att stärka såväl systemets legitimitet som drivkrafterna till arbete. Systemet behöver renoveras med målet att det ska löna sig att ha arbetat samt även ses över löpande.

1. Inledning

En styrande princip i pensionssystemet är att det ska finnas en tydlig koppling mellan individens arbetsinsatser och inkomster å ena sidan och pensionens storlek å andra sidan. Förväntningen är att den lön som avstås ifrån under yrkeslivet, i form av pensionsavgifter, ska resultera i en högre pension jämfört med om sådana arbetsinsatser inte hade gjorts. Flera opinionsundersökningar visar också att det finns ett brett stöd för just principen att arbete ska löna sig i pensionshänseende.

Mot denna bakgrund uppstår ett par frågor. Hur blir utfallet i pension, det vill säga lönar det sig att ha arbetat i pensionshänseende? Korrelerar stödet i befolkningen med hur utfallet i pension blir? Om inte, vilka följder kan det få?

Rapporten inleds med ett bakgrundskapitel om pensionssystemet. Därefter studeras hur sambandet mellan arbete och pension påverkar faktorer som systemets legitimitet, drivkrafter till arbete och välfärdens finansiering. Sedan följer en genomgång av tidigare studier, grundskyddet och mått på huruvida det lönar sig att ha arbetat eller inte. Det följs av ett kapitel med beräkningar som syftar till att belysa utfallet i nuläget. Slutligen redovisas rapportens slutsatser.

2. Bakgrund

Under 1990-talet reformerades pensionssystemet. Framledes skulle hela livets inkomster ligga till grund för pensionen, ofta refererat till som livsinkomstprincipen, och inte längre de 15 bästa inkomståren av minst 30 års arbete som i det förmånsbestämda ATP-systemet. Det nya pensionssystemet är istället avgiftsbestämt och finansieras genom inbetalda pensionsavgifter. Till skillnad från ATP-systemet ligger det reformerade systemet utanför statsbudgeten.¹ En central tanke var att det nya systemet i högre grad än tidigare skulle vara kopplat till individens insatser under yrkeslivet och därigenom förbättra arbetsincitamenten generellt sett.

Dessa tankegångar framgår i Prop. 1997/98:151: ”Beräkning av inkomstgrundad ålderspension enligt de reformerade reglerna skall bygga på den s.k. livsinkomstprincipen, som innebär att i princip alla pensionsgrundande inkomster under livet har betydelse för pensionsnivån och väger lika tungt oberoende av när under livet de tjänas in. På detta sätt erhålls inom det allmänna pensionssystemet ett nära samband mellan förvärvsinkomster och den framtida ålderspensionen, vilket i sin tur bidrar till att stärka de ekonomiska drivkrafterna för förvärvsarbete.”

Den allmänna pensionen finansieras av pensionsavgifter från arbetstagare och arbetsgivare och består av inkomstgrundade delar som inkomstpension (samt tilläggspension) och premiepension.²

¹ I teorin kan systemet i alla fall sägas vara fristående. I SPF Seniorernas rapport *Ett fristående pensionssystem – på lösa grunder?* framgår att cirka 56 miljarder kronor lades år 2024 på att via statskassan förstärka den sviktande inkomstpensionen. Dessutom, den del av pensionsavgiften (allmän pensionsavgift) som arbetstagaren sätter av till från sin lön subventioneras av staten. Därtill påverkas statsfinanserna i form av det offentliga sparandet, och därmed det så kallade reformutrymmet, av sparandet i inkomstpensionssystemet. Vidare går delar av pensionsavgifterna inte till pensioner utan som skatt till staten.

² Inkomstgrundad allmän pension består alltså av inkomstpension, tilläggspension och premiepension och bygger på de pensionsavsättningar som gjorts och görs av yrkesaktiva. Som följd av pensionsreformen på 90-talet finns övergångsregler: personer födda före 1938 har enbart tilläggspension, födda 1938–1953 har både tilläggspension och inkomstpension samt premiepension, slutligen har födda 1954 och senare enbart inkomstpension och premiepension från det nya systemet. Värt att notera är att inom tjänstepensionsavtalen är övergångsreglerna inte alls lika snäva utan ligger istället runt födelseår 1980. Tilläggspension bygger på tidigare intjänade ATP-poäng, medan inkomstpension grundas på inbetalda pensionsavgifter – båda delarna är uppbyggda som ett fördelningssystem. Premiepension kommer också från pensionsavgifterna men fonderas istället på individuella konton.

Till detta kommer grundskyddet som finansieras via statsbudgeten, ursprungligen riktat till de med låg intjänad pension, där framförallt garantipensionen och det skattefria bostadstillägget spelar roll. Omkring nio av tio av dagens pensionärer har också tjänstepension och förekomsten av tjänstepension är likvärdig bland dagens yrkesaktiva. Storleken på den inkomstrelaterade allmänna pensionen bestäms i huvudsak av de pensionsavgifter³ som betalats in under arbetslivet, tillsammans med utvecklingen av medellivslängden⁴ för den aktuella årskullen samt individens uttagsålder av pension.

I denna rapport studeras allmän pension och tjänstepension som tillsammans utgör total pension, medan privat pension, som enbart ungefär var fjärde pensionär har, inte ingår.

3. Pensionssystemets legitimitet och drivkrafter till arbete

3.1 Legitimitet

Avsikten med det reformerade pensionssystemet är således att det ska finnas en koppling mellan förvärvsarbete och pensionens storlek. Eftersom de yrkesaktiva genom obligatoriska avgifter har avstått och avstår en del av sin lön till sin framtida pension finns rimligen en förväntan om att dessa avsättningar också ska återspeglas på pensionens nivå. Givetvis spelar också pensionens tillräcklighet en roll i sammanhanget och mycket tyder på att allmän pension inte räcker särskilt långt i vardagen, men att tjänstepensionen delvis räddar upp situationen.⁵ Sambandet mellan arbetsinsatser under yrkeslivet och pensionens storlek är därför av central betydelse för pensionssystemets legitimitet och förtroendet för pensionspolitiken. Kopplingen mellan att det ska löna sig att ha arbetat och systemets legitimitet har understrukits av flera regeringar i utredningar och propositioner⁶ samt av exempelvis Inspektionen för Socialförsäkringen (ISF) och en rad organisationer.⁷ Detta leder naturligt vidare till frågan hur allmänheten faktiskt ser på sambandet mellan arbete och pension. Samt vilka förväntningar människor har på pensionen för den som arbetat ett långt liv?

³ Ursprungligen var tanken att 18,5 procent av bruttolönnen skulle sättas av till allmän pension. Det ändrades senare till att pensionsavgiften beräknas på den pensionsgrundande inkomsten, det vill säga bruttolönnen efter avdrag för den allmänna pensionsavgiften på 7 procent. En avgift på 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten motsvarar en avgift på 17,21 procent av individens bruttolön. Sammantaget innebär detta att avsättningen till allmän pension blev 7 procent lägre än vad som var tanken vid pensionsreformen. En närmare beskrivning finns på Pensionsmyndighetens webbsida *Finansiering av pensionssystemet*.

⁴ I det nya pensionssystemet innebär en ökande medellivslängd att pensionen sjunker successivt för varje ny årskull om uttaget av pension inte senareläggs, eftersom det intjänade pensionskapitalet förväntas fördelas över en längre tid. Detta sker automatiskt i systemet oavsett om förutsättningar och regler för ett längre arbetsliv faktiskt existerar eller inte. Konsekvenserna av denna automatik, samtidigt som just ett längre arbetsliv inte varit möjligt för många, har blivit särskilt påtagliga för personer födda under 1940- och 1950-talen, då höjningarna av pensionsåldern och närliggande åldersgränser genomfördes omkring två decennier senare än vad systemets automatik pekade på. Individerna i fråga gick i pension i rätt tid enligt statens signaler om en pensionsålder på 65 år och de villkor som gällde på arbetsmarknaden och i kringliggande trygghetssystem, men alldeles för tidigt enligt systemets automatiska livslängdsanpassning. Resultatet har blivit en i genomsnitt gradvis allt lägre allmän pension för dessa generationer.

⁵ SPF Seniorerna och SKPF Pensionärerna har i rapporten *Vem klarar sig på en allmän pension idag?* konstaterat att medianen för allmän pension på egen hand inte maktar med nödvändiga vardagsutgifter (Konsumentverkets normalbudget plus bostadsutgifter). När tjänstepension tillkommer klaras nämnda utgifter av men däremot inte en del av resterande vanliga utgifter (t ex transporter, sjukvård, sociala relationer med mera). Dessutom anger sju av tio av medlemmarna i nämnda organisationer i en enkät att de inte skulle klara sig på enbart allmän pension.

⁶ Exempelvis i både Ds 2020:7 och Budgetpropositionen för 2021: "För pensionssystemets legitimitet krävs att det alltid ska löna sig att ha arbetat och att pensionen för den som har arbetat ett helt arbetsliv är högre än nivån för grundskyddet", Ds 2024:12: "Att arbete lönar sig är viktigt för systemets legitimitet"; Sveriges Riksdag, Svar på fråga 2025/26:825: "Den bärande principen i det allmänna pensionssystemet, livsinkomstprincipen, grundar sig på arbete och att det ska finnas en tydlig koppling mellan förvärvsinkomster under livet och den allmänna inkomstgrundade pensionen."

⁷ Se ISF 2023 och SvD 2026-06-15.

Att det ska löna sig att ha arbetat för pensionen har ett brett stöd. En opinionsundersökning som Svensk Försäkring presenterade 2023 visar att 88 procent av de tillfrågade anser att det ska löna sig att arbeta för att få en högre pension, medan 12 procent föredrar ett system där pensionen är lika för alla. I en annan opinionsundersökning, genomförd på uppdrag av Svenskt Näringsliv 2025, var det 83 procent som uttryckte sitt stöd för att pensionens storlek ska avgöras av inkomsterna under arbetslivet medan 13 procent inte höll med.

Hur resonerar människor då kring storleken på pensionen för den som arbetat ett långt liv jämfört med för den som arbetat i liten utsträckning? Det visar sig, i en undersökning av Verian på uppdrag av SPF Seniorerna, att 13 procent av de svarande menar att pensionen bör vara lika hög oavsett arbetslivsbakgrund. Nära var fjärde (24 procent) anser att det bör vara en viss skillnad i pension till fördel för den som arbetat, dvs mellan 5 och 20 procent högre pension. Fler än var tredje svarande (36 procent) menar dock att pensionen bör vara 21 procent eller högre för den som jobbat ett långt liv.⁸

Tabell 1: Hur tycker du pensionen ska vara för den som jobbat heltid i 40 år jämfört med någon som arbetat mindre, t ex på grund av arbetslöshet, deltidsarbete eller varit hemma?

	Totalt	Män	Kvinnor
Lika hög pension	13%	12%	14%
5-10 % mer per månad	8%	10%	6%
11-20 % mer per månad	16%	16%	16%
21-30 % mer per månad	15%	14%	15%
31 % eller mer per månad	21%	24%	17%
Vet inte/vill inte svara	27%	23%	31%

Källa: Verian på uppdrag av SPF Seniorerna november 2025

Således kan konstateras dels att det finns ett starkt stöd i befolkningen för att pensionen ska reflektera arbetslivsinsatserna dels att många önskar att pensionen för den som har arbetat ett långt liv blir (minst) ungefär 20 procent högre än för den som arbetat lite eller inte alls. Det är därmed grundläggande för systemets legitimitet att pensionsutfallet uppfattas som rimligt och rättvist av de som har betalat in till systemet och ska leva på det.

3.2 Drivkrafter till arbete, välfärdens finansiering och konkurrenskraft

I statliga utredningar som rör pensionssystemet och i budgetpropositioner återkommer skrivelser om vikten av att det lönar sig att arbeta för pensionen. Exempelvis anges i Budgetpropositionen för 2026 att det är viktigt att det finns en tydlig koppling mellan individens förvärvsinkomster och den inkomstgrundade delen av den allmänna pensionen. Vidare att det bör löna sig att arbeta också för personer med låga inkomster samt att om grundskyddet ger höga ersättningsnivåer försämrar drivkrafterna till arbete. Med andra ord, om arbete inte upplevs ge genomslag på pensionen finns risk för en negativ inverkan på människors drivkrafter att arbeta och att stanna kvar längre i arbetslivet.

Men resonemanget handlar inte bara om teoretiska tankegångar, vilket framgår när människor tillfrågas om sin syn på kopplingen mellan arbete och pension. En opinionsundersökning som Svenskt Näringsliv lät genomföra 2025 visar att 57 procent av de svarande uppger att en försvagad koppling mellan livsinkomst och pension skulle påverka hur mycket och länge de vill arbeta. Således, sambandet mellan arbete och pension påverkar individernas vilja att arbeta, och

⁸ Återstår gör 27 procent av de svarande som anger vet ej/vill ej svara. I bilaga 1 finns en fördelning på svarsalternativen där vet ej/vill ej svara inte ingår.

ett svagt samband kan innebära ett minskat antal arbetade timmar. Detta skulle gå tvärtemot behoven av just ett längre arbetsliv och kunna medföra negativa effekter för landets sysselsättning och konkurrenskraft.

Sambandet mellan arbete och pension stannar dock inte vid systemets legitimitet eller arbetsincitament, utan berör också välfärdens finansiering. I Budgetpropositionen för 2026 understryks när det gäller förmågan att klara av finansieringen av välfärden, just avseende arbetsinsatsernas påverkan på pensionen, att det är av vikt att alla som kan arbeta faktiskt arbetar inte minst mot bakgrund av demografin med en allt äldre befolkning.

Om pensionen blir av ungefär samma storlek oavsett arbetsinsats och dessutom upplevs som otillräcklig kan detta alltså undergräva systemets legitimitet och arbetsincitamenten samt i förlängningen drabba finansieringen av välfärden och konkurrenskraften. Nästa steg blir att definiera begreppet respektavstånd, studera faktorer som påverkar det samt hur det kan mätas.

4. Studier av om arbete påverkar pensionen

Som vi har sett är i vilken grad det finns en förtjänst i pensionen med att ha arbetat av stor betydelse och detta kan studeras genom att jämföra pensioner för typfall med olika arbetslivsbakgrund. Det så kallade respektavståndet⁹ avser i denna rapport skillnaden i pension efter skatt mellan den som haft ett långt yrkesliv och betalat in pensionsavgifter och den som i liten utsträckning haft pensionsgrundande inkomster under arbetslivet. Respektavståndet kan därmed ses som ett mått på i vilken grad pensionssystemet förmår omsätta arbetsinsatser i pensionsutfall.

De olika pensionsdelarna, inkomstgrundad allmän pension och tjänstepension samt grundskydd, spelar roll för respektavståndet. Grundskyddets omfattning och nivåer har förändrats på senare tid. Garantipensionen höjdes kraftigt år 2022 och ett helt nytt inkomstpensionstillägg, med syfte att göra det mer lönsamt att ha arbetat, infördes år 2021.¹⁰ Sedan dess har de årliga indexeringarna (omräkningarna) av olika pensionsdelar framförallt inneburit stora ökningar av garantipensionen. Detta påverkar huruvida det lönar sig att ha arbetat eller ej.¹¹

Förstärkningarna av grundskyddet har även medfört att långt fler pensionärer har grundskydd som en del av inkomsten idag jämfört med tidigare. År 2021 hade 31 procent garantipension och därutöver kan också tänkas att några ytterligare procentenheter erhöll bostadstillägg. År 2026 hade närmare 54 procent garantipension, och totalt sett hade 71 procent av pensionärerna någon form av grundskydd (garantipension, bostadstillägg, inkomstpensionstillägg, äldreomsorgsstöd) i december 2025.¹² Detta betyder också att för fem år sedan hade cirka 65 procent av pensionärerna enbart inkomstgrundad pension, idag ligger motsvarande siffra på cirka 30 procent. Grundskyddet har därmed gått från att vara ett skydd för de med låga pensioner till

⁹ Uttrycket respektavstånd är omtvistat. Men bör förstås som ett svar på om pensionssystemet levererar pensioner som speglar individernas arbetsinsatser samt om arbete ger en högre pension än om så inte varit fallet, och inte om relationer mellan människor. Det finns i skrivande stund inget annat uttryck som kan anses utgöra ett alternativ.

¹⁰ Garantipensionen höjdes med som mest 1 000 kronor per månad före skatt, och riktas till personer med låg och medelpension (oavsett arbetslivsbakgrund). Inkomstpensionstillägget, på maximalt 600 kronor i månaden, riktas till personer som har arbetat ett långt arbetsliv och har låg eller medelpension.

¹¹ Inga förstärkingar har däremot gjorts av den inkomstgrundade allmänna pensionen. I flera avtal har dock avsättningarna till tjänstepension höjts, men det får full effekt först om 30-40 år.

¹² Enbart ett par procent av pensionärerna bedöms ha mycket grundskydd. Enligt Pensionsmyndigheten är det cirka 75 000 personer år 2026 vars pension utgörs till stor del av garantipension, av dessa antas somliga också erhålla en större summa bostadstillägg. Likväl utgör inkomstnivån som motsvaras av fullt grundskydd eller närapå fullt grundskydd en nivå som samhället anser vara en sorts bottenplatta för att klara sig på äldre dagar.

att agera räddningsplanka för en sjunkande inkomstpension för pensionärer med medelinkomst.¹³ Många seniorer har nu kommit att bli beroende av tillskott från grundskyddet, inklusive bland dem som har arbetat ett långt liv med vanliga inkomster. Och så var det ju inte riktigt tänkt att grundskyddet skulle fungera.¹⁴ Grundskyddet medför dock marginaleffekter då det reduceras av andra inkomster. För de som omfattas av grundskyddet betyder en högre inkomstgrundad pension att exempelvis garantipensionen då minskar något, med andra ord lönar det sig ofta i mindre grad att arbeta eller att ha arbetat för individerna i fråga.

Förstärkningarna av grundskyddet påverkar inte bara vilka som omfattas av stöden utan alltså också respektavståndet, vilket till viss del har belysts i tidigare studier. I Budgetpropositionen för 2025 finns räkneexempel som trots relativt stor skillnad i inkomster under arbetslivet får liknande belopp i disponibel inkomst som pensionärer. Snarlika resultat framgår i Budgetpropositionen för 2026 där till exempel en pensionerad medelkvinna respektive medelman får ungefär samma nettoinkomst, trots skillnader i bruttoinkomst. I båda fallen ligger förklaringen i att bostadstillägg och skatt utjämnar skillnader. Därutöver noteras även att grundskyddet och skatten bidrar till att minska skillnaderna mellan den med låg pension och den med medelpension och i viss mån också gentemot den med hög pension. Pensionsmyndigheten (2023) kommer fram till att för många äldre blir den allmänna pensionens nivå generellt sett likvärdig oavsett individernas tidigare inkomster, vilket beror både på grundskyddet och det så kallade intjänandetaket.¹⁵ SPF Seniorerna (2023a) har tidigare studerat respektavståndet, men de årliga pensionsindexeringarna har därefter medfört avvikelser mot tidigare perioder och skattelättnader har genomförts främst inriktade på dem med högre pensioner. Dessutom angavs både inför 2022 och 2023 i respektive regerings budgetpropositioner att ett helt arbetsliv ska ge en tillräcklig pension och att pensionen därför behöver höjas respektive att kopplingen mellan arbete och pension ska stärkas. Dessa skäl gör det relevant att undersöka hur respektavståndet har utvecklats och ser ut idag.

Sammantaget påverkar bland annat pensionssystemets konstruktion och förändringar i grundskyddet i vilken grad det lönar sig att ha arbetat. Med dessa utgångspunkter blir nästa steg att pröva hur stort respektavståndet faktiskt är idag.

5. Lönar det sig att ha arbetat i pensionshänseende?

I detta kapitel kommer respektavståndet att studeras. Det handlar främst om hur det ser ut 2026 men i vissa avseenden också om en tillbakablick. Nivån för fullt grundskydd (dvs full garantipension och maximalt bostadstillägg) efter skatt kommer att jämföras med pensionen efter skatt för olika typfall som haft arbetsinkomst, för att på så sätt få fram ett mått på respektavståndets storlek. Detta liknar i allt väsentligt hur respektavståndet har mätts och bedömts i andra studier (som nämndes i föregående kapitel).

5.1 Utgångspunkter

För typfallens pensionsnivåer utgår vi från Statistiska Centralbyråns (SCB) uppgifter på lönespridning i alla sektorer utifrån percentiler, för båda könen. Då kan typfallens pensioner

¹³ När förstärkningarna av grundskyddet läggs samman med de skattelättnader på pensioner som har genomförts, vilka beskrivits av politiken som ett verktyg för att stärka pensionerna, framgår att var fjärde utbetald pensionskrona för en medianpensionär kommer från statskassan enligt *Ett fristående pensionsystem – på lösa grunder?*

¹⁴ I juni 2026 beslutades att grundskyddet ska utredas, förändringar kan därför väntas inom några år.

¹⁵ Inom den allmänna pensionen finns ett avgiftstak som ligger på 8,07 inkomstbasbelopp, vilket motsvarar cirka 56 000 kronor/månad år 2026. För lönedelarna ovanför taket tjänar den enskilde inte in någon allmän pension, individerna ifråga kompenseras genom att avsättningen till tjänstepensionen är klart större ovanför än under taket. Däremot betalas pensionsavgift (ålderspensionsavgift) på lönedelarna ovanför taket, men den ger ingen pension utan går istället som skatt till statskassan.

sättas i relation till olika andelar av befolkningen utifrån lönenivåer. Vi kommer också att dra paralleller till den faktiska pensionsnivån (från Pensionsmyndighetens data) för första kvartilen, medianen och den tredje kvartilen i åldern 75-79 år och för samtliga 65 år och äldre.

Tabell 2: Lönespridning (kronor per månad), alla sektorer, efter kön 2025

	Percentil				
	10	25	50	75	90
Kvinnor	27 400	31 000	36 800	45 500	57 000
Män	28 800	33 200	39 900	50 600	66 100
Totalt	28 000	32 000	38 300	48 000	61 700

Källa: SCB

Kortfattat betyder percentilindelningen hos SCB att år 2025 hade 10 procent av löntagarna en lön på som mest 28 000 kronor. Vidare hade 25 procent av löntagarna (första kvartilen) en lön på högst 32 000 kronor. Medianlönen, där den yrkesaktiva befolkningen kan delas i två lika stora delar, låg på 38 300 kronor. För den tredje kvartilen (den 75:e percentilen) gällde 48 000 kronor, och slutligen för 90 procent av löntagarna var lönen som mest 61 700 kronor medan den var högre än så för de återstående 10 procenten.

Vi använder oss av typfall födda 1950 som då är 76 år gamla i nuläget. Detta för att inkomstnivån i denna ålder bäst speglar pensionen sett till hela pensionärlivet.¹⁶ Typfallen har arbetat på heltid i åldern 25-65 år och har tjänstepension KAP-KL, tjänstepensionsavtalet har valts då andelen tjänstepension (18 procent) av total pension ligger nära den faktiska andelen (17 procent) för medianpensionären i åldern 75-79 år. Om inget annat anges är det totala pensionsnivåer i fasta priser 2025 som redovisas. Det antas att typfallen som har arbetat inte har bostadstillägg, då enbart 13 procent av pensionärerna har bostadstillägg vilket bland annat beror på hushållsstatus och tillgångar. För ändamålet har Typfallsmodellen 2026 version 4.8 använts.

Typfallen i jämförelsen baseras på de fem percentiler som SCB anger, dvs percentil 10, 25, 50, 75 och 90. De jämförs med ett räkneexempel med fullt grundskydd. Alla typfall redovisas i tabell 3.

Tabell 3: De sex typfallen, percentiler, lönenivå 2025 och total pension 2026 per månad, före skatt

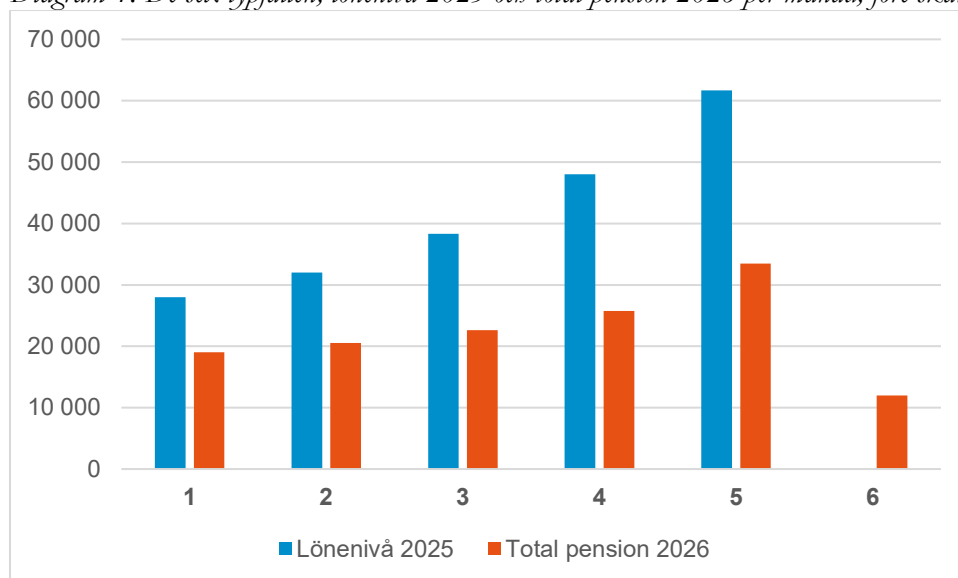
	Typfall					
	1	2	3	4	5	6
Percentil	10	25	50	75	90	Grundskydd
Lönenivå 2025	28 000	32 000	38 300	48 000	61 700	0
Total pension 2026	19 035	20 547	22 605	25 756	33 452	11 988

Källa: SCB och Typfallsmodellen

Låt oss börja med att undersöka alla typfalls slutlönenivå och deras totala pension (allmän pension och tjänstepension) före skatt, vilka framgår i diagram 1. Medan lönenivån ökar successivt åt höger från typfall 1 till typfall 5 (undantaget typfall 6 som saknar lön) är motsvarande ökning mindre markant när det gäller pensioner, förutom mellan typfall 4 och 5, och sedan ser vi att typfall 6 har garantipension.

¹⁶ Se detaljer i rapporten *Åldersgapet i pensionen – och behovet att studera pensioner och utgifter i alla åldrar*.

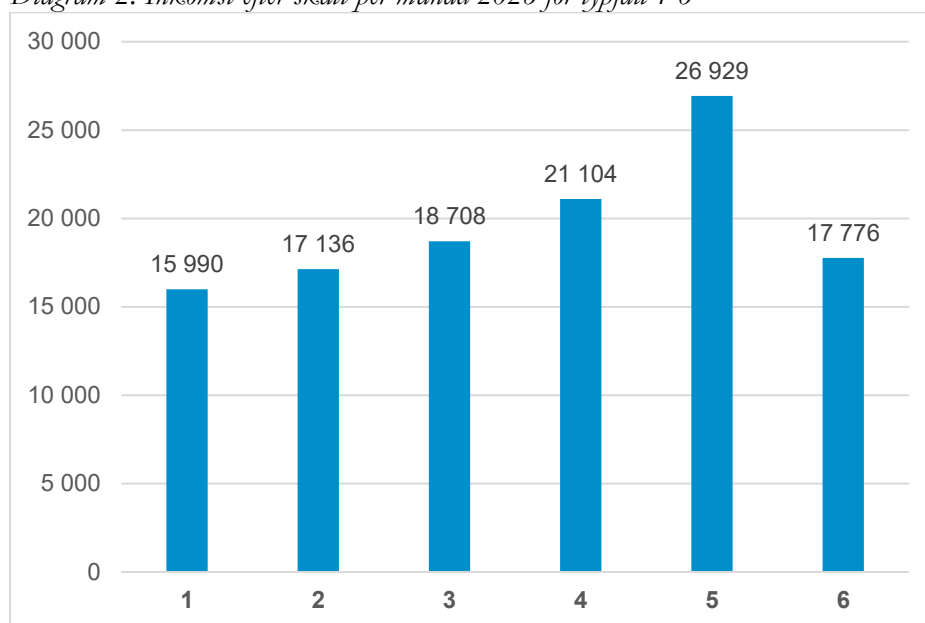
Diagram 1: De sex typfallen, lönenivå 2025 och total pension 2026 per månad, före skatt

Källa: SCB och Typfallsmodellen

När vi zoomar in på den totala pensionen efter skatt (diagram 2) syns dels att det finns en viss gradvis tilltagande skillnad i pension för typfall 1-4 men det är först mellan typfall 4 och typfall 5 som en större ökning uppstår. Vidare syns också att typfall 6 med enbart grundskydd, som nu har tillförts bostadstillägg, har en inkomst efter skatt i paritet med typfall 1-3.

Diagram 2: Inkomst efter skatt per månad 2026 för typfall 1-6¹⁷

Källa: Typfallsmodellen

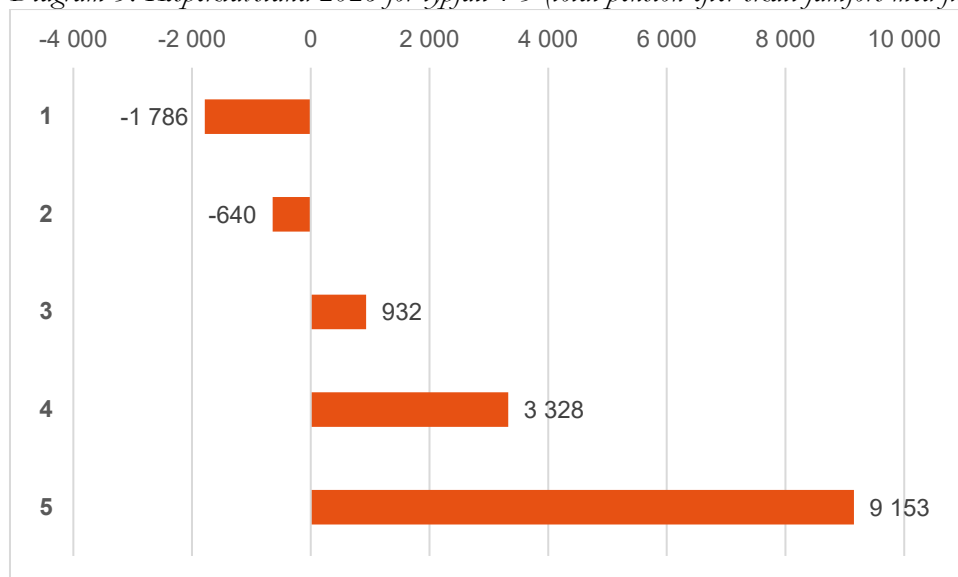
5.2 Arbetsinsatsernas påverkan på pensionen för några typfall

För att i mer detalj studera respektavståndet jämförs i diagram 3 hur pensionen efter skatt för typfall 1-5 står sig jämfört med nettoinkomsten för typfall 6, på 17 776 kronor. Nu syns att för typfall 1 och 2 är respektavståndet negativt (-1 786 kronor respektive -640 kronor), medan för

¹⁷ I bilaga 2 finns motsvarande jämförelse för typfallens pensioner med och utan bostadstillägg. Bostadstillägget jämnar kraftigt ut inkomsterna mellan typfall 1-4, samtidigt som inkomsterna också höjs för typfall 1-3.

typfall 3 finns en mindre positiv skillnad på +932 kronor gentemot grundskyddsexemplet. Typfall 4 har en pension som är 3 328 kronor högre än fullt grundskydd och för typfall 5 blir det vid samma jämförelse +9 153 kronor.

Diagram 3: Respektavstånd 2026 för typfall 1-5 (total pension efter skatt jämförs med fullt grundskydd)

Källa: Typfallsmodellen, egna beräkningar

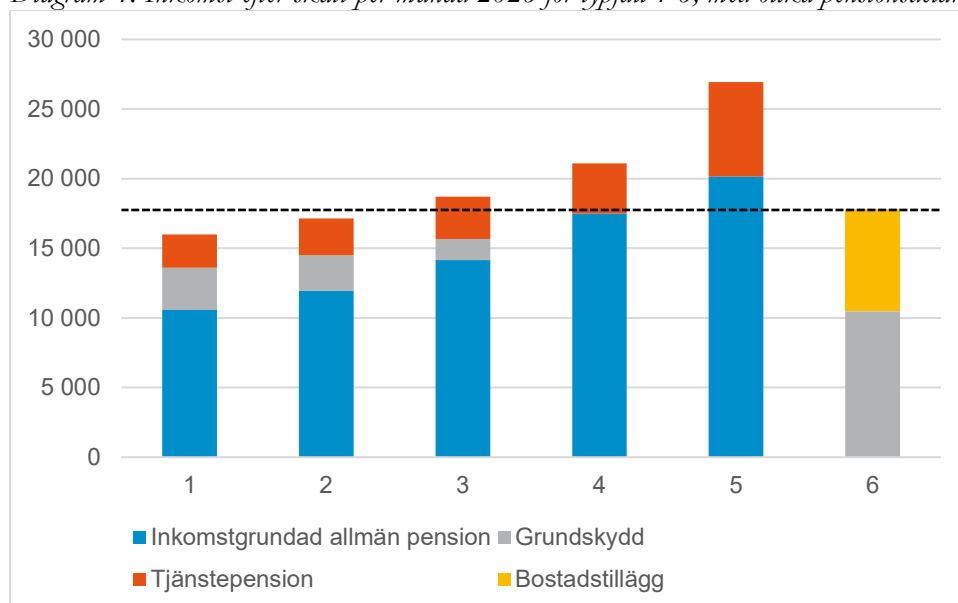
Vi såg i kapitel 3 att en klar majoritet av svenskarna, drygt 80 procent, anser att det ska löna sig att ha arbetat för pensionen och att många även menar att den som har arbetat bör ha en cirka 20 procent högre pension än den som arbetat lite eller inte alls. En pension efter skatt som är 20 procent högre än fullt grundskydd hamnar på cirka 21 300 kronor, det vill säga $\pm 3\,500$ kronor högre jämfört med grundskyddet. Därmed är det först kring den tredje kvartilen, typfall 4, som vi kan börja prata om ett verkligt respektavstånd. För cirka 25 procent av löntagarna finns därmed en belöning i pensionshänseende av att ha arbetat. Men det innebär också att för omkring 75 procent av löntagarna lönar det sig i pensionshänseende antingen inte alls eller bara marginellt att ha arbetat ett långt liv. För medianen, typfall 3, som arbetat i 40 år på heltid blir belöningen i pensionskuvertet cirka 900 kronor jämfört med om denne arbetat lite eller inte alls. För typfall 2 däremot, vars pensionsnivå är vad 25 procent av löntagarna som högst kan antas motsvara, uteblir istället belöningen efter arbetslivet då denne har ett respektavstånd som är negativt.

Det kan också vara av intresse att se vilken roll de olika pensionsdelarna inom total pension spelar för typfallen. I diagram 4¹⁸ framgår flera saker. Typfall 1-3 har alla grundskydd i någon form trots långa arbetsliv. Typfall 4-5 har däremot enbart inkomstgrundad pension.¹⁹ Inkomstgrundad allmän pension klarar inte av att skapa något respektavstånd alls, undantaget typfall 5. Med andra ord måste man som pensionär ha tjänstepension för att det överhuvudtaget ska bli tal om ett respektavstånd.

¹⁸ Den andel som de olika pensionsdelarna utgör av totalen före skatt har använts för att få fram andelen för nettopensionen.

¹⁹ Det är på håret att typfall 4 inte erhåller grundskydd, ett typfall med slutlön 47 000 kronor får nämligen en liten del inkomstpensionstillägg.

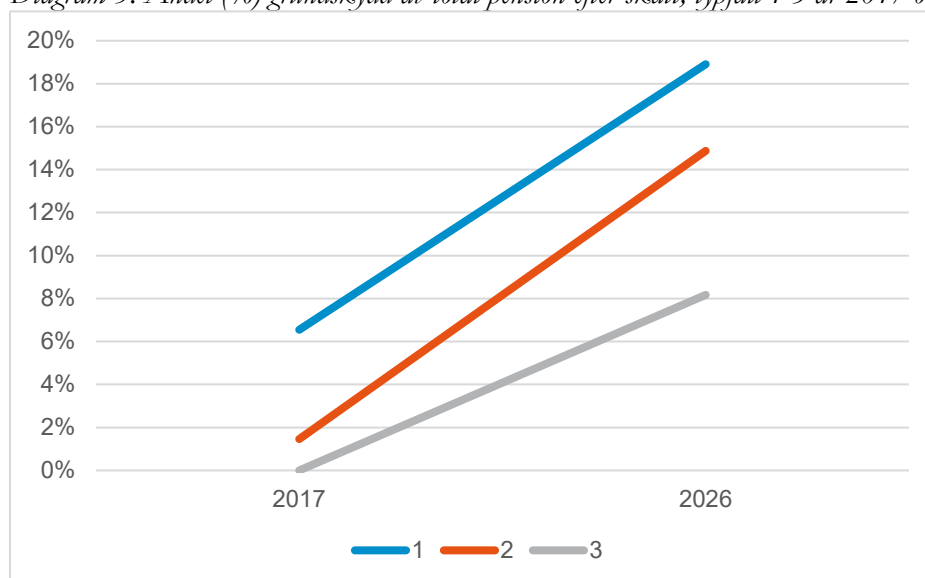
Diagram 4: Inkomst efter skatt per månad 2026 för typfall 1-6, med olika pensionsdelar

Källa: Typfallsmodellen, egna beräkningar

Som följd av förändringarna av grundskyddet sedan 2021 har alltså fler äldre idag grundskydd utbetalt, här exemplifierat av typfall 1-3. Men det handlar också om att en ökande del av deras totala pension består av grundskydd numer, se diagram 5. För typfall 1, 2 och 3 har andelen grundskydd av deras totala pension under perioden 2017 till 2026 ökat från 7, 1 respektive 0 procent till 19, 15 respektive 8 procent. För typfallen i fråga innebär detta att beloppen som kommer från grundskyddet idag också skulle vara mycket svåra att undvara, det handlar om cirka 3 000, 2 550 respektive 1 550 kronor per månad efter skatt för typfall 1, 2 och 3.

Diagram 5: Andel (%) grundskydd av total pension efter skatt, typfall 1-3 år 2017 och 2026

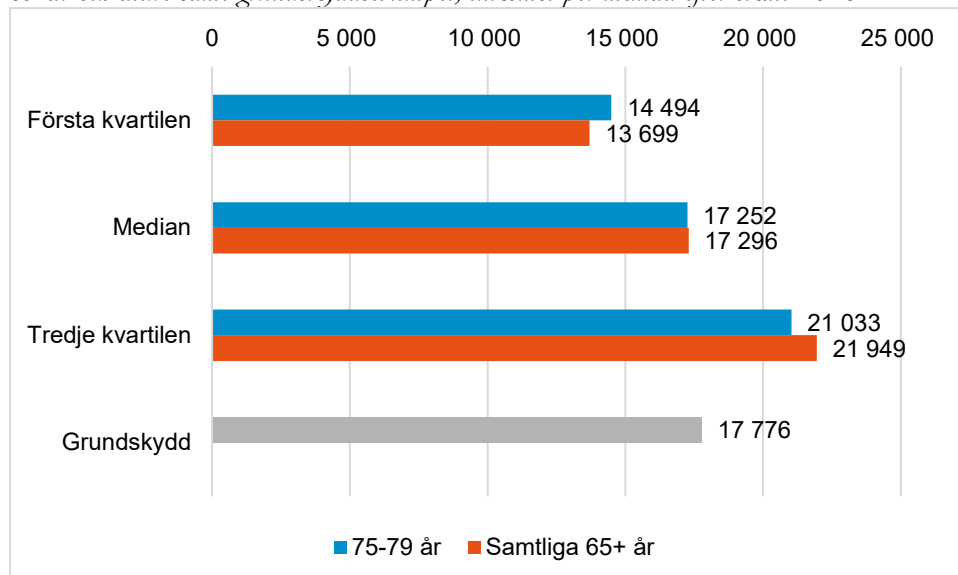

Källa: Typfallsmodellen, egna beräkningar

5.3 Sambandet mellan arbete och pension för dagens pensionärer

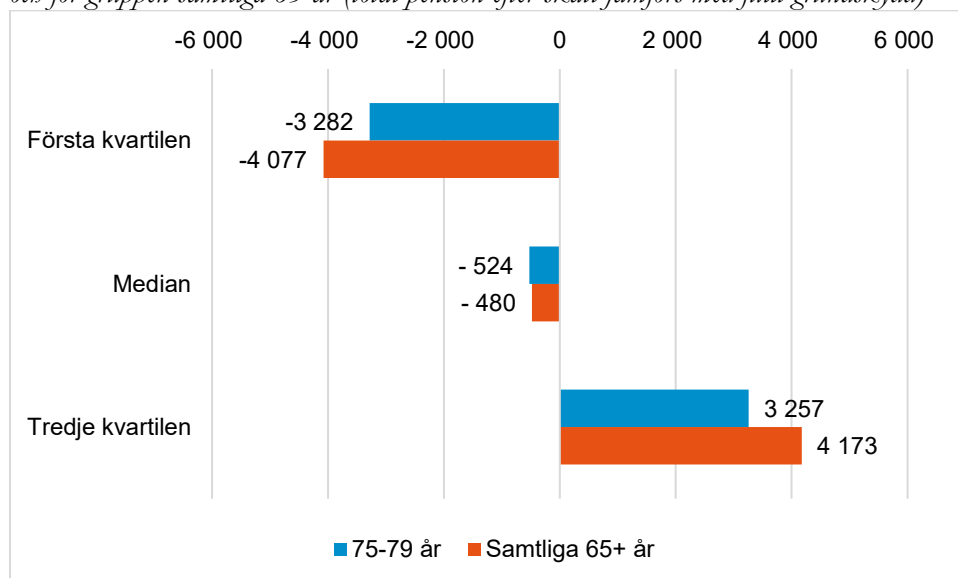
Hur ser det ut med respektavståndet för dagens seniorer? Vi studerar här första kvartilen, medianen och tredje kvartilen i såväl åldern 75-79 år som bland samtliga 65 år och äldre.²⁰

Diagram 6: Första kvartilen, medianen och tredje kvartilen för åldersgruppen 75-79 år och för gruppen samtliga 65 år och äldre samt grundskyddsexempel, inkomst per månad efter skatt 2026

Källa: Pensionsmyndighetens databas, Typfallsmodellen, egna beräkningar

Diagram 7: Respektavstånd 2026 för första kvartilen, medianen och tredje kvartilen för åldersgruppen 75-79 år och för gruppen samtliga 65 år (total pension efter skatt jämförs med fullt grundskydd)

Källa: Pensionsmyndighetens databas, Typfallsmodellen, egna beräkningar

I diagram 6 och 7 framgår att pensionsnivåerna för de två grupperna är förhållandevis likvärdiga. Detta gäller i synnerhet medianen, som dock hamnar cirka 500 kronor under den inkomstnivå som grundskyddsexemplet har. För första kvartilen handlar det, för åldersgruppen 75-79 år respektive för samtliga 65 år och äldre, om en pensionsnivå som är cirka 3 300 respektive 4 100

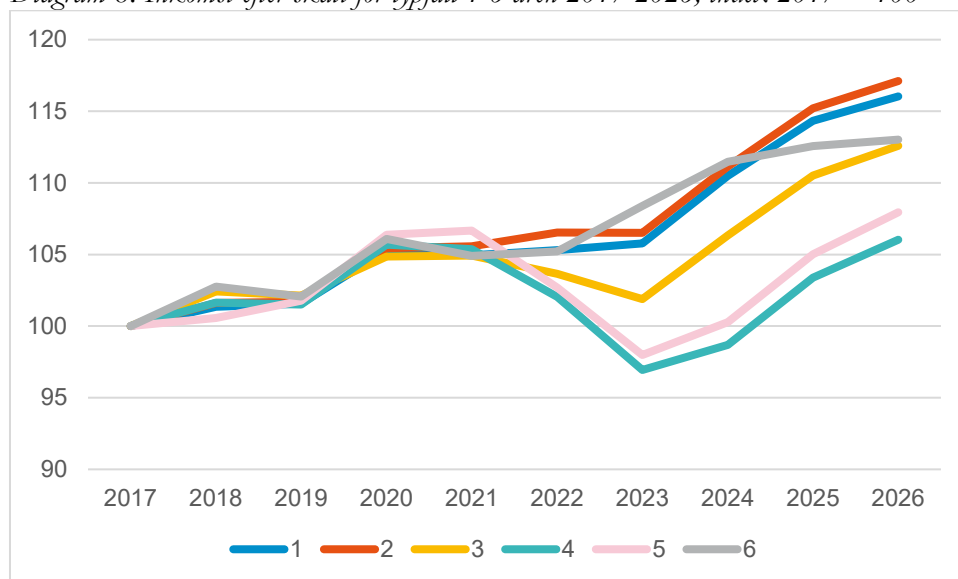
²⁰ Uppgifterna på total pension för de två grupperna kommer från Pensionsmyndighetens databas, de avser år 2025 och total pension antas i beräkningarna ha ökat med 2 procent till 2026. Skattetabell 32 för 2026 har använts. För övrigt har många av dagens seniorer haft drygt 40 år av intjänade av pensionsrätter.

kronor lägre än grundskyddet. Medan det för den tredje kvartilen rör sig om cirka 3 300 respektive 4 200 kronor mer. Detta betyder att också för nuvarande pensionärer krävs en pensionsnivå motsvarande cirka de 25 procent med högst pension (eller högre) för att ett respektavstånd ska finnas. Således kvarstår omkring 75 procent av dagens äldre, för vilka det inte eller bara knappt lönar sig att ha arbetat för pensionen. För en medianpensionär 2026 har arbetsinsatserna och den lön man har avstått inneburit en pension som blir 500 kronor lägre än för ett räkneexempel som inte har arbetat och uppbär fullt grundskydd. Att inkomstskillnaderna inom gruppen samtliga pensionärer är större än inom gruppen 75-79 år kan antas bero på att inom samtliga-gruppen finns både de äldsta vars pensioner generellt är lägre och de yngsta som ofta tar ut tjänstepensionen på kort tid. De två åldersgruppernas pensionsnivåer i relation till motsvarande typfall uppvisar dock större differenser.²¹

5.4 Respektavståndet över tid

Med tanke på att olika regeringar de senaste åren har betonat vikten av att det ska löna sig att arbeta för pensionen finns också en poäng med att studera respektavståndet över tid. I diagram 8 syns hur inkomsten efter skatt har utvecklats sedan 2017 för de sex typfallen, som här får representera befintliga pensionärer. Typfall 4 och 5, som inte har grundskydd, framstår som förlorarna i jämförelsen medan övriga typfall som har någon form av grundskydd haft en starkare inkomstutveckling de senaste tio åren. Under den studerade perioden har grundskyddet höjts och byggts ut för att därefter sammanfalla med ett par år med hög inflation som garantipensionen årligen indexeras med, medan inkomstgrundad pension följt en annan och svagare indexering.

Diagram 8: Inkomst efter skatt för typfall 1-6 åren 2017-2026, index 2017 = 100

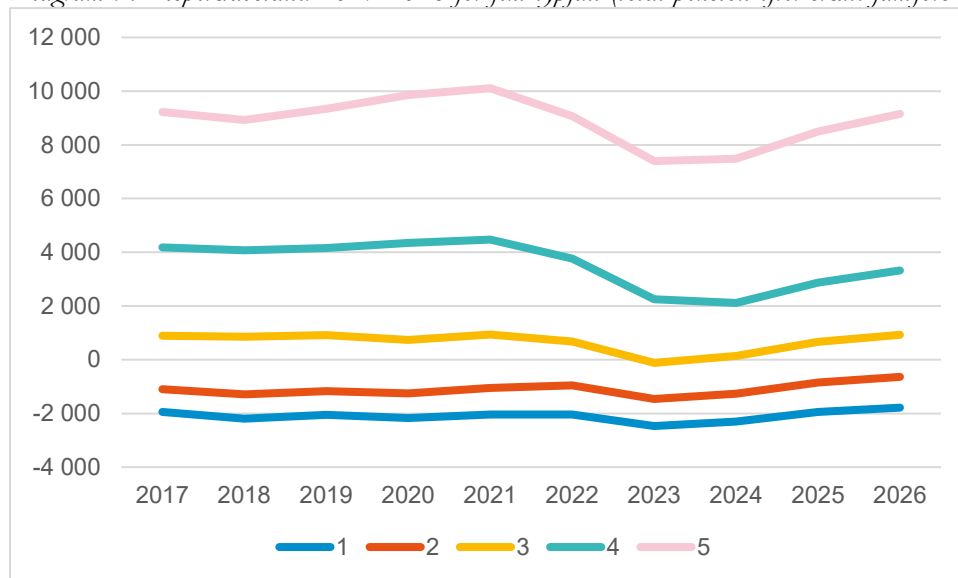
Källa: Typfallsmodellen, egna beräkningar

I diagram 9 studeras huruvida respektavståndet har förändrats under de senaste tio åren för de fem typfall som haft löneinkomster. Det bör komma ihåg att garantipensionen har förstärkts under perioden och att ett inkomstpensionstillägg, med syfte att öka respektavståndet, har införts. Utöver detta har även skatten på pensionsinkomster sänkts, med fokus på pensionärer med högre inkomster. Trots detta framgår att respektavståndet år 2026 inte skiljer sig alltför mycket gentemot hur det såg ut tio år tidigare. Under perioden har respektavståndet först legat ganska still, sedan försvagats (kring åren 2023 och 2024) för att därefter återhämta sig något. För typfall 1, 3 och 5 är skillnaden marginell mellan 2017 och 2026. Även om respektavståndet för typfall 2

²¹ Första kvartilen för båda grupperna dagens seniorer ligger omkring 3 000 kronor under typfall 2, medianen ligger cirka 1 500 kronor lägre än typfall 3 medan tredje kvartilen däremot hamnar ganska nära typfall 4.

är negativt också 2026 har skillnaden gentemot grundskyddet minskat över tid. Det omvända gäller för typfall 4 vars pension jämfört med grundskyddsexemplet har försvagats. Lite krasst kan därmed sägas att inte mycket har förändrats avseende respektavståndet de senaste tio åren, trots att olika regeringar betonat att det ska löna sig att ha arbetat samt säger sig verka för detta.

Diagram 9: Respektavstånd 2017-2026 för fem typfall (total pension efter skatt jämförs med fullt grundskydd)

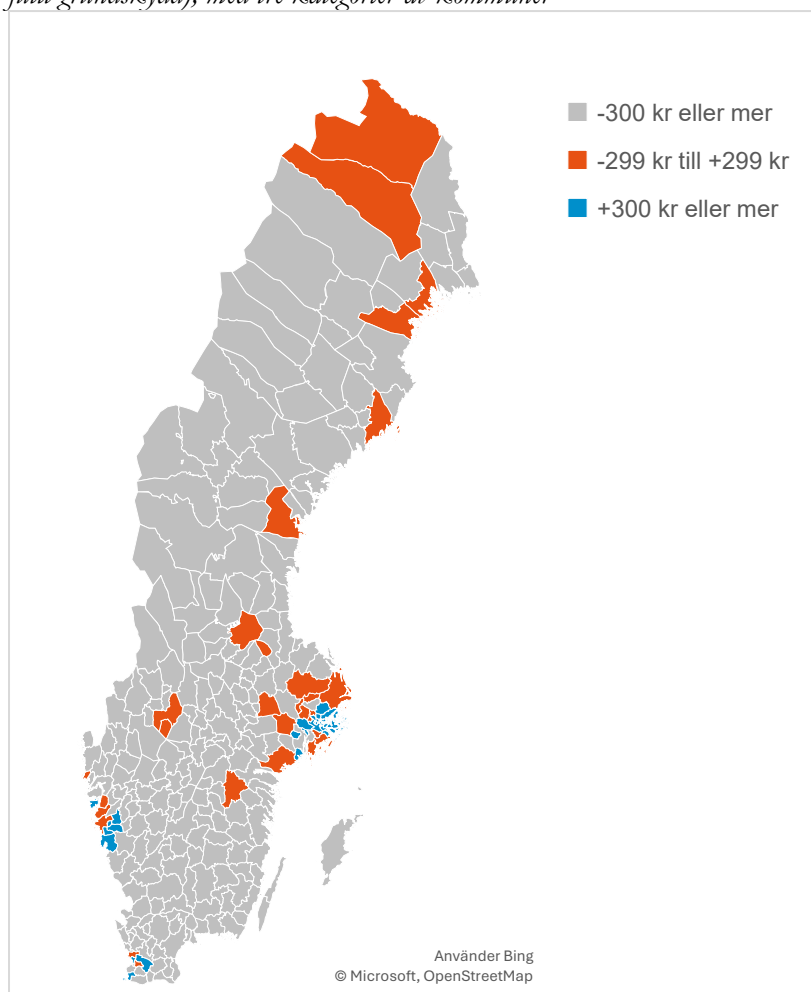
Källa: Typfallsmodellen, egna beräkningar

5.5 I hur många av landets kommuner lönar det sig att ha arbetat?

Högre pensionsnivåer är i regel koncentrerade till storstadsområdena, medan pensionerna i resten av landet tenderar att vara något lägre. För att studera respektavståndet per kommun används här medianpensionen för samtliga 65 år och äldre efter skatt (i enlighet med metoden i avsnitt 5.3), vilken jämförs med nivån för fullt grundskydd.

I diagram 10 har kommunerna delats in i tre kategorier och i en klar majoritet av dem, 232 av 290 kommuner eller 80 procent, medför nivån på medianpensionen att det inte lönar sig att ha arbetat i pensionshänseende (-300 kr eller mer jämfört med grundskyddet). I 32 kommuner ligger medianpensionen precis kring nivån för fullt grundskydd (-299 kr till +299 kr), medan medianpensionen i 26 av landets kommuner är minst 300 kronor högre än fullt grundskydd – det vill säga i de kommunerna kan ett litet respektavstånd sägas existera.

Diagram 10: Respektavstånd 2026 i Sveriges kommuner (medianpensionen efter skatt per kommun jämfört med fullt grundskydd), med tre kategorier av kommuner

Källa: Pensionsmyndighetens databas, egna beräkningar

Lägst medianpensioner och därmed störst negativt avstånd till grundskyddsnivån finns i Markaryd, Vansbro, Botkyrka, Töreboda och Tingsryd samt i några gränskommuner.²² De högsta medianpensionerna och störst positivt avstånd till grundskyddsnivån finns i Danderyd, Täby, Lidingö, Nacka och Vaxholm.

5.6 Låg ekonomisk standard och medianpensionen

Det kan också vara av intresse att studera hur typfall 3 och medianpensionen 2026 förhåller sig till det mått som kallas låg ekonomisk standard (eller relativ fattigdom) och vars gräns ligger på 60 procent av medianinkomsten i samhället. Den senaste uppgiften från SCB avser 2024 och då låg gränsen på 16 363 kronor för ensamstående. Om vi antar att inkomsterna sedan dess har ökat med 2 procent årligen hamnar gränsen för låg ekonomisk standard år 2026 på 17 024 kronor.

För typfall 3, med 18 708 kronor efter skatt, finns en hyfsad marginal till gränsen för låg ekonomisk standard. Medianen, för 75-79 år respektive samtliga 65 år och äldre, på 17 252 respektive 17 296 kronor tar sig däremot bara precis över gränsen med ett par hundralappars marginal. Förvisso är åtskilliga pensionärer sammanboende och en hel del av dem har någon

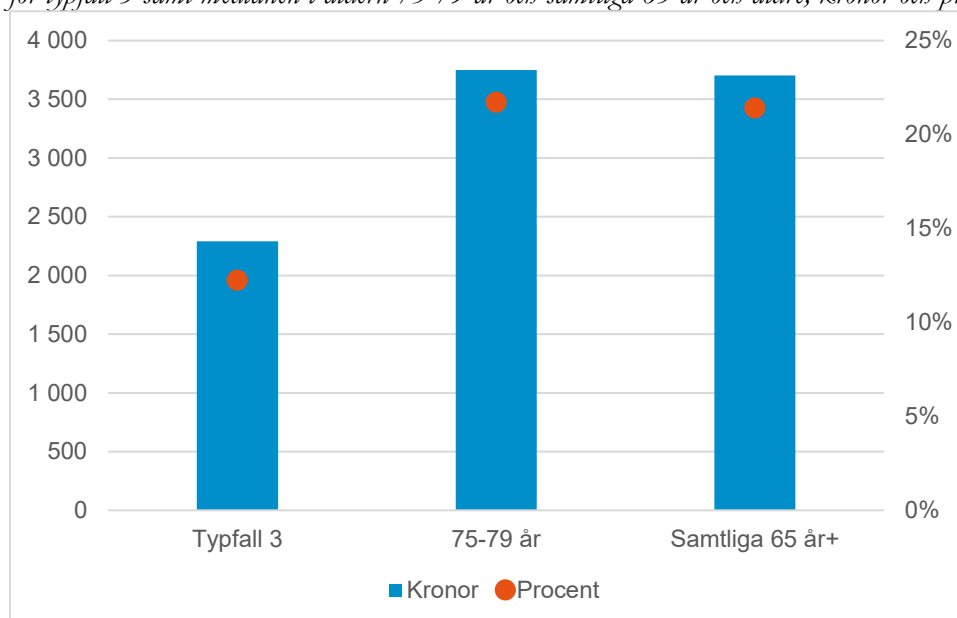
²² Det kan mycket väl finnas åtskilliga kommuninvånare i Haparanda, Eda, Årjäng och Dals-Ed som utöver svensk pension också har utländsk pension, vilket inte framgår i Pensionsmyndighetens data. Det är därför troligt att inkomstnivåerna bland seniorer underskattas i nämnda gränskommuner.

form av andra inkomster utöver allmän pension och tjänstepension (t ex privat pension, lön, bostadstillägg, avkastning på kapital). Men det bör anses oroväckande att medianpensionen år 2026 bara precis tar sig över gränsen för låg ekonomisk standard. Rimligen ska en medianpensionärs totala pension innebära en ekonomiskt trygg ålderdom snarare än att balansera på gränsen för låg ekonomisk standard.

5.7 Tjugo procent högre pension för den som har arbetat ett helt liv?

För ungefär den fjärdedelen som har högst pensioner kan ett respektavstånd sägas existera. Men hur mycket fattas för att en medianpensionär, efter 40 års arbete, ska få en pension efter skatt som ligger cirka 20 procent högre än grundskyddet? Låt oss förenkla något och sätta målnivån vid 21 000 kronor för år 2026 (vilket motsvarar en 18 procent högre pension än grundskyddet). För typfall 3, medianpensionär utifrån lönenivåerna idag, skulle cirka 2 300 kronor i högre pension efter skatt (eller 12 procent högre) behövas för att uppnå målnivån. För medianen i åldern 75-79 år respektive för samtliga pensionärer behövs i båda fallen en pension som är cirka 3 700 kronor högre, eller 21-22 procent högre. Detta åskådliggörs i diagram 11.

Diagram 11: Avstånd mellan nuvarande pensionsnivå och en pensionsnivå 18 procent högre än fullt grundskydd, för typfall 3 samt medianen i åldern 75-79 år och samtliga 65 år och äldre, kronor och procent 2026

Källa: Typfallsmodellen, egna beräkningar

Det enda rimliga sättet att åstadkomma att det lönar sig att ha arbetat i pensionshänseende är att stärka den inkomstgrundade allmänna pensionen genom att höja avsättningen och låta en högre pension tillfalla både dagens och framtidens pensionärer.²³ Om pensionsavgiften höjs från 17,21 till 18,5 procent skulle det innebära en ökning av den totala pensionen med cirka 900 kronor efter

²³ Som nämnts har många av dagens äldre missgynnats av att 65 år behölls som pensionsålder och gräns i trygghetssystemen ungefär 20 år för länge, liksom att alldeles för lite har gjorts för att säkerställa villkor för ett längre arbetsliv för alla berörda. Sjukförsäkringen, som skulle fånga upp de som inte kan arbeta till pensionsåldern, har stramats åt och för en del personer snarare medfört ett påtvingat förtida uttag av pension. Vidare sattes övergångsreglerna i det allmänna systemet mycket snävare än i tjänstepensionssystemen, med negativa effekter för många som inte kunnat leva om sina liv när de plötsligt hamnade i ett system där allt under arbetslivet påverkar pensionen snarare än stora delar av arbetslivet. I efterhand har också änkepensionens alltför snabba avskaffande drabbat många kvinnor. Dagens äldre har haft sämre intjänandevillkor i tjänstepensionen än dagens regler och omfattning vilka för framtidens pensionärer delvis kommer att kunna kompensera för den allmänna pensionens försvagning. Att den ursprungliga tanken med en avsättning till premiepensionen på 2 procent ändrades till 2,5 procent gynnar främst dagens yrkesaktiva.

skatt för typfall 3.²⁴ För medianpensionen för såväl gruppen 75-79 år som samtliga pensionärer, på cirka 17 300 kronor, skulle en höjd pensionsavgift till 18,5 procent ge cirka 800 kronor högre pension efter skatt. Således en positiv effekt i båda exemplen, men inte tillräckligt för att nå ett respektavstånd på cirka 20 procent gentemot grundskyddet.

6. Slutsatser

Att det lönar sig att ha arbetat för pensionen är av stor betydelse. Dels är det en grundläggande princip i systemet dels finns en förväntan om att ju längre tid av förvärvsarbete desto högre pension. Sambandet mellan arbetsinsatser och pensionens storlek är viktigt för systemets legitimitet och för människors förtroende för politiken. Det finns ett starkt stöd i befolkningen, över åtta av tio svarande i olika opinionsundersökningar, för en pension där arbetsinsatserna spelar roll för pensionen. Många svarande menar att en cirka 20 procent högre pension än grundskyddet är rimligt för den som har arbetat.

Likaså spelar sambandet en roll för drivkrafterna till arbete – om förvärvsarbete inte för med sig en belöning i pensionshänseende minskar incitamenten till att arbeta generellt sett och till att förlänga arbetslivet. Om sysselsättningen inte når sin potential medför det negativa effekter för välfärdens finansiering och för antalet arbetade timmar och därmed för landets ekonomi. Det är således centrala delar av den ekonomiska och politiska strukturen – pensionssystemet, politiken, välfärden och sysselsättningen – som påverkas.

Mot denna bakgrund borde politiken försäkra sig om att det finns ett respektavstånd i pensionssystemet. Men resultaten i denna rapport visar att för de flesta ger arbetsinsatserna ett marginellt avtryck på pensionen. Det krävs både ett långt arbetsliv och en lön motsvarande cirka den tredje kvartilen (de 25 procent av löntagarna med högst löner) för att kunna hävda att det lönar sig att ha arbetat i pensionshänseende – det vill säga en pension som är omkring 20 procent högre än grundskyddet. Med andra ord lönar det sig inte eller bara knappt att ha arbetat för resterande cirka 75 procent av löntagarna. För det typfall som motsvarar medianlöntagaren blir förtjänsten av ett liv i arbete en pension bara cirka 900 kronor/månad högre än grundskyddet.

När pensionerna för dagens seniorer studeras är resultaten likvärdiga, deras tidigare arbetsinsatser värderas inte heller särskilt högt i pensionssystemet. Ungefär en av fyra (de med högre inkomster) har en pension för vilken arbetsinsatserna avspeglar sig. Medan återstående cirka tre av fyra äldre, alla de med pensioner lägre än den tredje kvartilen, har en pension i paritet med nivån för den som arbetat lite eller inte alls. Men för dagens äldre finns ytterligare ett bekymmer, nämligen att medianpensionen, den pensionsnivå som hälften av seniorerna har, ligger 500 kronor under nivån för fullt grundskydd.

Samtidigt som det finns ett starkt folkligt stöd för ett respektavstånd, över åtta av tio svarande, ser vi alltså i det närmaste omvända siffror när det gäller utfallet i verkligheten: för strax under åtta av tio av dagens och framtidens pensionärer lönar det sig inte att ha arbetat i pensionshänseende. En klar majoritet vill alltså ha en pension där arbetsinsatserna ger en belöning i form av en högre pension, men bara en minoritet uppnår detta. I landets kommuner finns en liknande parallell: i 80 procent av dem är medianpensionen lägre än fullt grundskydd.

²⁴ Vi har förenklat och dels använt andelen icke-fonderad inkomstgrundad allmän pension (inkomstpension och tilläggspension) för typfall 3 och sedan ökat på enbart den pensionsdelen utifrån nämnda avgiftshöjning, dels antagit att andra pensionsdelar inte förändras. Samma metod har använts för de två medianpensionerna. Men med nuvarande regler, skulle en medianpensionär – som ju uppbär grundskydd, vilket reduceras när andra inkomstdelar ökar – se grundskyddet minska något när inkomstpensionen ökar, och därmed blir nettoeffekten av en avgiftshöjning ett par hundralappar mindre. Det sker däremot inte för en pensionär som inte uppbär grundskydd. Dagens regler försvagar drivkrafterna till arbete och detta bekymmer nämns i direktiven till utredningen om ett nytt grundskydd.

Det finns därmed en stor diskrepans, ett legitimitetsgap, mellan människors önskan om att det ska löna sig att ha arbetat för pensionen och utfallet i verkligheten.

Alarmklockor borde ringa när den inkomstgrundade allmänna pensionen behöver stötts upp med grundskydd, och ändå räcker den knappt till. Samt när medianpensionen hos dagens äldre dels ligger under nivån för fullt grundskydd dels bara hamnar strax ovanför gränsen för låg ekonomisk standard. Det borde vara klara signaler på att inkomstpensionen behöver förstärkas.

Det behövs en rimlig balans mellan grundskydd och inkomstgrundad pension. Efter ett långt arbetsliv ska man inte behöva grundskydd, ändå omfattas 70 procent av pensionärerna av det idag med avräkningsregler som försvagar arbetsincitamenten. Det måste alltid löna sig att ha arbetat, samtidigt som grundskyddet ska skydda mot fattigdom och bör riktas in på att åstadkomma en godtagbar inkomstnivå för de som har yrkesarbetat i liten skala. Det är inkomstpensionen som behöver höjas. I sammanhanget behöver nuvarande modell ses över och justeras i, då exempelvis garantipensionen reduceras när inkomstpensionen ökar, så att arbetsincitamenten i systemet stärks.

Respektavståndet har urholkats och en av systemets grundprinciper, att det ska löna sig att ha arbetat för pensionen, levs inte upp till för en majoritet av pensionärerna idag och i framtiden. Om sambandet mellan individens arbetsinsatser och pensionens storlek är svagt finns en risk att människor inte bara mister förtroendet för systemet utan också att de upplever liten nytta med att arbeta för pensionen generellt sett och att förlänga arbetslivet, med negativa effekter också för sysselsättningen och välfärdens finansiering. Ett pensionssystem där det inte lönar sig att ha arbetat sänder motsägelsefulla signaler. Likaså är det inkonsekvent att människor uppmanas att arbeta längre upp i åren bland annat för sin egen pension, när drivkrafterna till arbete i pensionssystemet alltså är svaga. Det ligger därför i allas intresse att det faktiskt lönar sig att ha arbetat för pensionen. Och det kan i princip bara ske på ett sätt: genom att avgiften till allmän pension höjs och kommer både dagens och framtidens pensionärer till del, i ett första steg till 18,5 procent och därefter bör utredas huruvida ytterligare förstärkningar behövs.

Lappandet-och-lagandet med grundskydd och skatter samt formuleringar om att det är viktigt att det lönar sig att ha arbetat för varken med sig något respektavstånd eller hållbara lösningar. Om drivkrafterna till arbete ska stärkas och pensionssystemets legitimitet ska öka krävs att ett långt arbetsliv ger en rättvisare och högre inkomstgrundad pension än idag. Mycket mer behöver dessutom göras inom arbetsmiljöfrågorna för att fler ska ha möjlighet att förlänga arbetslivet. Pensionssystemet behöver löpande ses över i sin helhet men också renoveras, det bör finnas en tydlig skillnad i pension mellan den som förvärvsarbetat och den som inte gjort det.

Källor

Statliga utredningar, propositioner mm

Budgetpropositionen för 2026, Prop. 2025/26:1

Budgetpropositionen för 2025, Prop. 2024/25:1

Budgetpropositionen för 2023, Prop. 2022/23:1

Budgetpropositionen för 2022, Prop. 2021/22:1

Budgetpropositionen för 2021, Prop. 2020/21:1

Departementsserien 2024:12, Pensionärernas levnadsstandard då och nu

Departementsserien Ds 2020:7, Inkomstpensionstillägg

Inkomstgrundad ålderspension, m.m., Prop. 1997/98:151

Kommittédirektiv, Ett bättre och enklare grundskydd i ålderspensionssystemet, Dir. 2026:57

Sveriges riksdag, Svar på fråga 2025/26:825 Förtroendet för den allmänna pensionen

Sänkt skatt på arbetsinkomster, pension och sjuk- och aktivitetsersättning, Prop. 2025/26:32

Rapporter mm

Inspektionen för socialförsäkringen (2023), Att ta ansvar för sin pension – Om kunskap, förutsägbarhet och valmöjligheter i det svenska pensionssystemet, Rapport 2023:12

Pensionsmyndigheten (2026), Orange rapport 2025 Pensionssystemets årsredovisning

Pensionsmyndigheten (2023), Ett nytt pensionssystem? Rapport nr 4 i vägvalsserie om pensionerna

SPF Seniorerna (2024), Ett fristående pensionssystem – på lösa grunder?

SPF Seniorerna (2023a), Lönar det sig att arbeta för pensionen?

SPF Seniorerna (2023b), Åldersgapet i pensionen – och behovet att studera pensioner och utgifter i alla åldrar.

SPF Seniorerna och SKPF Pensionärerna (2024), Vem klarar sig på en allmän pension idag?

Webbsidor mm

Dagens Industri, Äventyra inte framtidens pensioner med överbudspolitik (debattartikel Mattias Dahl, vice vd Svenskt Näringsliv), 2025-06-09

Pensionsmyndigheten webbsida, Finansiering av pensionssystemet

Pensionsmyndigheten pressmeddelande, Så blir pensionen 2026, 2025-12-19

Pensionsmyndigheten webbsida, Pensionsåldrar och arbetslivets längd - svar på regeringsuppdrag 2026

Skatteverket, Skattetabell 32 för 2026

Svenska Dagbladet, Den allmänna pensionen måste stärkas (debattartikel ordföranden för LO, TCO, Saco, SPF Seniorerna, PRO, SKPF, RPG), 2026-06-15

Svensk Försäkring pressmeddelande, 9 av 10 anser att arbete ska löna sig för att få en högre pension, 2023-05-29

Verian, opinionsundersökning november 2025 på uppdrag av SPF Seniorerna (Målgrupp: allmänheten, 1 130 svarande varav 100 via telefon i målgruppen 85 år och äldre)

Statistik mm

Pensionsmyndigheten databas, allmän pension; bostadstillägg; total pension

Pensionsmyndigheten, Typfallsmodellen 2026 version 4.8

Statistiska Centralbyrån (SCB), Lönespridning efter sektor och kön 2025 (Senast uppdaterad 2026-06-16)

Statistiska Centralbyrån (SCB), Gränsvärden för låg ekonomisk standard 1991-2024. Hushållets disponibla inkomst i kronor, löpande priser (Excel-fil)

Bilaga 1

Tabell 4: Hur tycker du pensionen ska vara för den som jobbat heltid i 40 år jämfört med någon som arbetat mindre, t ex på grund av arbetslöshet, deltidsarbete eller varit hemma? Utan svarsalternativet vet ej/vill ej svara

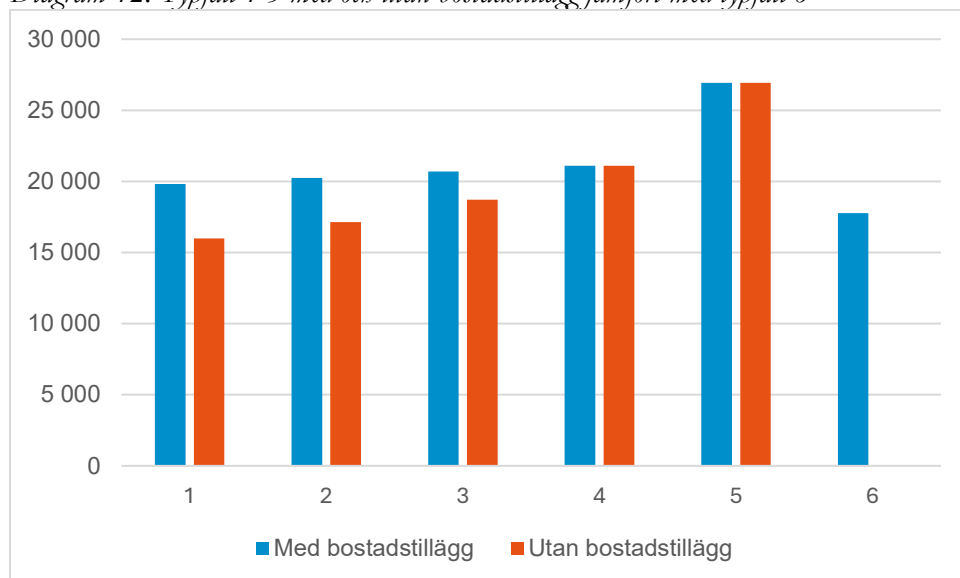
	Totalt	Män	Kvinnor
Lika hög pension	18%	15%	21%
5-10 % mer per månad	12%	13%	9%
11-20 % mer per månad	22%	21%	23%
21-30 % mer per månad	20%	19%	22%
31 % eller mer per månad	28%	32%	24%

Källa: Verian på uppdrag av SPF Seniorerna november 2025

Bilaga 2

Det framgår tydligt i diagram 12 att förekomst av bostadstillägg för en ensamstående och utifrån en hyra på 7 500 kronor per månad skulle medföra högre inkomster för typfall 1-3 och att de passerar grundskyddsexemplet. Samtidigt skulle skillnaden mellan typfall 1-3 och ett typfall utan bostadstillägg som typfall 4 minska ordentligt. Bostadstillägget jämnar alltså ut inkomstskillnaderna så att typfall 1-4 får en mycket likvärdig inkomstnivå.

Diagram 12: Typfall 1-5 med och utan bostadstillägg jämfört med typfall 6

Källa: Typfallsmodellen

www.spfseniorerna.se

September 2026

Box 38063, 100 64 Stockholm

Tel 08-692 32 50

info@spfseniorerna.se

